

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2013

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

Memorandamo ona, o na le maqephe a 27.

TATAISO HO BATSHWAYI:

- Maamong ao motshwayi a fumanang mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, motshwayi a tshwaye feela karabo ya pele.
- Haeba mohlalobuwa a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona ho Karolo ya D (ho Puo ya Tlatsetso ya Pele), motshwayi a tshwaye feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Maamong ao mohlalobuwa a nehelaneng ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse mme ya bobedi yona e nepahetse, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe ka tsela e fosahetseng, motshwayi a tshwaye a ipapisitse ka memorandamo.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o amang moelelo, motshwayi a fosise karabo e jwalo, empa haeba mopeleto o sa ame moelelo karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse.
- *Mofuta wa potso tse telele* (ya moqoqo): Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase (kgutshwane) ho palo ya mantswe e behilweng, motshwayi a se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a ipehile boemong bo bobo. Athe haeba moqoqo o le molelele haholo, motshwayi a tshwaye ho feta moedi wa palo ya mantswe a behilweng ka mantswe a 50 (*mongolo o ngolwang ka ho takalatsa*), mme a se tswele pele ho tshwaya karolo e latelang moo.

Mofuta wa dipotso tse kgutshwane: Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a puo a supang qotso (di-a-bulwa-le-di-kwalwa) moo a lokelang ho qotsa, motshwayi a se behe kotlo.

Tshebediso ya Puo

Sebopeho, tlhophiso ya mehopolo le nehelano e nang le neheletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng ka nepo temeng.

Mohlalobuwa a abelwe matshwao tjena bakeng sa puo:

- ha mohlalobuwa a sa hlahisa makgabane/dihlomo/dibetsa ho hang **(0)**, ha a abelwe letshwao ho hang bakeng sa puo
- ha mohlalobuwa a hlahisitse sehloomo/sebetsa se le seng **(1)** a abelwe letshwao le le leng **(1)** bakeng sa puo
- ha mohlalobuwa a hlahisitse dihlomo/dibetsa tse pedi **(2)** a abelwe matshwao a mabedi **(2)** bakeng sa puo
- ha mohlalobuwa a hlahisitse dihlomo/dibetsa tse tharo **(3) kapa ho feta**, a abelwe matshwao a mane **(4)** bakeng sa puo.

Ha mohlalobuwa a hlahisitse makgabane a fetang a mararo (3) motshwayi a bale karabo kaofela, mme a bontshe ka letshwao (✓) dintlheng karabong yohle moo mohlalobuwa a fositseng teng motshwayi a bontshe ka letshwao (X).

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	6	Dik. =
Puo	4	P. =

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlaliswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le **selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo**. Le ha nehelano e radilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlaliswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlalobuwa, a abele mohlalobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlalobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa ruburiki e leqepheng le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlalobuwa ka ho o beha kgatong e itseng (kgato ya 1 ho isa kgatong ya 7) ruburiking. Kgato e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile makgetheng a mabedi, e leng **dikahare le tshebediso ya puo**. Motshwayi a ele hloko hore kgato eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaellana le mosebetsi (ditaba) wa mohlalobuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kgato e nngwe le e nngwe. Motshwayi a ele hloko hore makgetha ana a mabedi a hokahantswe, mme a lokela ho nkuwa e le ntho e le nngwe (ho ya ka ruburiki) ho lekanyetswa moqoqo wa mohlalobuwa.

Qetellong ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise senotlolo sena se latelang ho bontsha kabo ya hae ya matshwao:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	25	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P. =
Matshwao ohle	35	

KAROLO YA A, B LE YA C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) PALENG LE TSHWANTSHISONG–PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e foofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80%–100%	70%–79%	60%–69%	50%–59%	40%–49%	30%–39%	0%–29%
DIKAHARE: - Kutlwisiso ya potso/ sehlooho; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), le kutlwisiso e tebileng ya sengolwa.	- Sehlooho se hlahoswa ka botebo, dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo. - Tshekatsheko ke e ba-batsehang: o tshehetsa ditaba tsa hae ka dintlha tsa mefuta e fapaneng ho tswa bukeng. - Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya potso le ya mofuta ona wa sengolwa.	- Sehlooho se hlahoswa ka bokgabane, dintlha tsohle di utullutswe ka tekano. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka bokgabane; o nehelana ka dintlha tsa mefuta e fapaneng, mme di tshehetswa ho tswa bukeng. - Tshekatsheko ya hae e paka le ho supa kutlwisiso e kgabane ya potso le ya mofuta ona wa sengolwa.	- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e supang kutlwisiso, mme dintlha di utullutswe hantle. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e anetse; empa tse ding tsa dintlha di haelwa ke sefutho se hlokehang bakeng sa ho matlafatsa moelelo. - Tshekatsheko ya hae e na le bopaki bo itseng bo supang kutlwisiso ya potso le ya mofuta ona wa sengolwa.	- Sehlooho se hlahositswe ka tsela e kgotsofatsang le ha e se dintlha tsohle tse utullutsweng ka botlalo. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e kgotsofatsa; mona le mane ho hlahisitswe dintlha tse ntle bakeng sa ho matlafatsa moelelo. - Dintlha boholo di tsheheditse le ha bopaki e se bo kgodisang hakaalo ka nako tsohle; ho bonahala a na le kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena.	- Ho etswa boiteko bo mahareng ba ho hlahosa sehlooho; dikarabo tsa hae ke tse tiwaelehileng feela. - Tshekatsheko e supa kutlwisiso e haellang ya potso; ditaba tsa hae ha di kgodise hakaalo; tshehetso ke e seng kae feela ho tswa sengolweng. - Tshekatsheko ya hae e na le bopaki bo supang a se na kutlwisiso ya motheo ya mofuta ona wa sengolwa mmoho le ya potso.	- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e bontshang kutlwisiso e fokolang haholo. - Tshekatsheko e na le kgaello e kgolo; dibakeng tse ding ho na le phetapheto ya dintlha ha tse ding di tswile lekoteng. - Tshekatsheko e bontsha kutlwisiso e sa tebang; mme nqa tse ding ho na le ditlhaloso tse fosahetseng.	- Karabo ya hae e tsamaelana hanyane le potso, le ha di sa utlwisisehe kapa di tswile lekoteng. - Tshekatsheko e supa boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Dintlha tse seng kae tse nepahetseng ha di a tshehetswa ho tswa sengolweng. - Ho entswe boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Tse ding tse mma-lwa tse nepahetseng ha di a tshehetswa ho tswa sengolweng.
MATSHWAO A 25	20–25	17½–19½	15–17	12½–14½	10–12	7½–9½	0–7

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e fofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80%–100%	70%–79%	60%–69%	50–59%	40–49%	30–39%	0–29%
SEBOPEHO LE PUO: - Sebopeho, tlhophiso ya mehopolo le nehelano e nang le neheletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng.	- Sebopeho se totobatsa kgokahano e babatsehang; tsela eo a tshetlehang dintlha ka yona e paka kutlwisiso e tebileng ya sehlooho. - Selelekela le qetelo di bopilwe ka tsela e babatsehang; ditaba di bopilwe ka bohlale mme di lebisatse tlhahisong ya moelelo o toma mme o kgodisang. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di sutsitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o nepahetseng.	- Sebopeho sa moqoqo ke se kgabane; selelekela le qetelo di hlahisitswe ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso e anetseng. - Tshekatsheko ke e hlahisitsweng ka bokgabane, mme e tshetse ka mabaka a utlwalang ho tswa sengolweng se botsitsweng. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di loketse sepheo, mme di phehisa tlhahisong ya nehelano e ntle.	- Sebopeho sa moqoqo se setle; dintlha tsa hae di a dumellana. Mo-mahano e hlahella selelekeng, qetelong le ditemaneng tse itseng. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e ntle, mme dintlha tsa hae di hlahisitswe ka tsela e utlwisiselang ho tswa sengolweng se botsitsweng. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele bohlo di hlahella nehelanong di sebedisitswe ka tsela e nepahetseng.	- Ho na le bopaki bo mahareng bo supang hore se-bopeho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo; Boholo popeho ya ditemana e nepahetse. - Tshekatsheko ya hae e hlahisa kgaello e mahareng sebopehong sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqoqong wa hae. - Ho hlahella diphoso tse seng kae tsa puo, athe sehalo le setaele di batla di nepahetse. - O haellwa ke tlhalohanyo le kgokahano.	- Sebopeho se bontsha diphoso tse entsweng moralong; nehelano ya dintlha ha e utlwalang, ha e bope tlhalohanyo. Diratswana di fosahetse. - Tshekatsheko ya hae e hlahisa kgaello e itseng sebopehong sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqoqong wa hae - Diphoso tsa puo di bonahala ka bongata. Tshebediso ya sehalo le setaele ha e a etswa ho tadimilwe maikemisetso.	- Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo. Diratswana le tsona ke tse fosahetseng. - Tshekatsheko e hlahiswa ka bofokodi bo bohlo. Dintlha di hlahiswa ka tsela e fokolang, mme le ditaba tsa hae ha di na tlhalohanyo ya letho. - Tshebediso ya puo le setaele di hlahella di fosahetse haholo hoo karabelo yohle e fosahalang.	- Ha ho bopaki ba letho bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho tadimilwe sebopeho. Ha ho diratswana kapa kgokahano. - Ho boima ho ka bona boiteko bo etswang ba ho araba potso tshekatshekong ya hae. Karabo ya hae ha o ke ke wa utlwisisa se hlahiswang; ha ho tlhalohanyo ya letho. - Tshebediso ya puo, sehalo le setaele, bohlo ba nehelano yohle di hlahella di sebedisitswe ka tsela e fosahetseng haholo.
MATSHWAO A 10	8–10	7–7½	6–6½	5–5½	4–4½	3–3½	0–2½

Qetellong ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise senotlolo sena se latelang ho bontsha kabo ya hae ya matshwao:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	25	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P. =
Matshwao ohle	35	

KAROLO YA A: PADI/NOBELE**POTSO YA 1****MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie****Selelekela****Tlhekelo**

Tlhekelo ke karolo e lelekelang ditaba tsa pale. Karolong ena mongodi o lokisa babadi hore ba lokele diketsahalo tse tla latela tsa pale ka ho ba hlakisetša dintlha tse itseng tsa bohlokoa. Ke hona karolong ena moo mongodi a hlahisang bapphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho le nako. Tlhekelo ya palekgutshwe jwalo ka ha lebitso la yona le ipolela, e hlahella dikgaolong tse qalang tsa pale.

Ha pale e se e leleketswe, ditaba kapa diketsahalo tsa yona di lokela ho hola. Ka mantšwe a mang, pale e tlameha ho tswela pele. Kgolo ya pale e susumetswa ke diphephetso, diqaka le ditshita tse hlahelang mophetwa kapa bapphetwa ba sehlooho. Ke hona karolong ena moo re bonang ditaba di tswala tse ding.

Mmele**Mophetwa wa sehlooho.**

Hona kgaolong e qalang feela seratswaneng sa pele, mongodi o re hlahisetsa mophetwa wa sehlooho e leng Sekgukguni. O mo hlalosa e le monna ya masene a kang a phokojwe, ya bileng a le sebetse.

O boetse o hlahisa tikoloho ya moo mophetwa enwa a phelang teng. O ne a dula Pimville, Kgauteng moo ho ya ka mongodi, batho ba teng ba nahanang hore ba bohlale ho feta ba bang.

O boetse o re hlahisetsa qaka eo mophetwa enwa a thulanang le yona, e leng ya ho se sebetse. Qaka ena e bakile tlala ka lapeng la hae. Ntle ho mona o se a bile a qabana le mohatsae ka lona lebaka lena la ho se sebetse. Qaka ena e mo susumeletsa ho batla maqheka a ho iphedisa. Ka hoo o ile a betla thipa eo a ileng a rera ho ya e rekisa hore a tle a tsebe ho iphumanela tjhelete.

Ho sa le jwalo, kgaolong e latelang o hlahisa mophetwa e mong wa sehlooho. Yena ke Mananyetsa. Le yena o mo hlalosa e ntse e le monna ya masene a kang a phokojwe, ya bileng a le sebetse. Le ho yena mongodi o ntse a hlahisa sebaka seo a phelang ho sona. O dula Foreistata ha Ramokokwana moo batho ba teng ho ya ka mongodi, ba sa tsotelleng dintho mme ba iphelelang bophelo bo phuthulohileng. Mananyetsa o ne a sa sebetse mme a iphedisa ka ho disa le ho tsoma. Ho diseng hoo ha hae, o ile a fumana mahe a dinotshi mme o ile a rera ho ya a rekisa.

Menahano ya bapphetwa bana ba babedi e tswala kgohlano. Sekgukguni o nahana hore o bohlale ho feta Mananyetsa, ha Mananyetsa le yena a nahana hore o bohlale ho feta Sekgukguni. Sekgukguni o nahana hore batho ba Kgauteng, ba bohlale ho feta ba Foreistata. Mananyetsa le yena o nahana hore kaha batho ba Kgauteng ba a lapa, ba bolawa ke tlala, o tla ba qhekella ha bonolo ka ho ba rekisetsa mahe a dinotshi a kopantsweng le lehlabathe.

Hona tlhekelong mona, mongodi o boetse o hlahisa mehla ya diketsahalo. Ho ya kamoo mongodi a e hlahisitseng kateng, diketsahalo tsa pale ena ke tsa mehla e fetileng eo ho yona ho neng ho se ho ntse ho kena mehla ya kajeno. Mehlang ena re bona ha ho etwa ho otlwa ka la Mohlomi.

Re bona Sekgukguni a tloha Pimville ka maoto a ya Lekwa. Mananyetsa le yena o qhojwa ke ho batla bophelo. O batla ho fumana tjhelete e tla phedisa lelapa la hae. O ile a tloha ka maoto ho leba hona Ditamating borokgong ba yona noka ya Lekwa ho ya tshelala ka nqa yane, e leng ka Teransefala. Leha ho le jwalo, dipalangwang tse ding tsa setjhaba tse kang ditekesi, le diterene di ne di se ntse di le teng. Dintlha tsena kaofela mongodi o di hlahisa tlhekelong.

Kgolo

Ena ke tswelopele ya pale kapa hona ho hola ha yona. Ho hola hona ho tliswa ke ho tswalana ha diketsahalo. Re bona banna bana ba babedi ba leka ho rarolla bothata ba tlala e teng ka malapeng a bona. Sekgukguni o ile a betla thipa ya thupa mme a e tlotsa ka pente ho e etsa eka ke ya kgauta. Sepheo e le ho ya qhekella batho ba Foreisetata ka yona. Ka lehlakoreng le leng, Mananyetsa le yena o loha leqheka la ho ya qhekella batho ba Teransefala ka boleke ba manyepa a kopantsweng le lehlabathe.

Ho kopaneng ha bona borokgong ba ile ba rekisetsana thepa tsa bona. Ha ba se ba arohane, e mong le e mong a hlokomela hore o qhekelletswe. Ba kgutla ba boela ba kopana mme ha qhoma e mahlomafubedu pakeng tsa bona. Ka mora ntwala eo ya lala mme ba dumellana hore ba sebetse mmoho, ba kopanye dihlooho ho iphumanela tjhelete.

Tumellano ena ya bona e tswala morero o tla ba fumanela tjhelete ha bonolo. Ha ba se ba qheketse mofumahadi wa morena Ramoroko, ka hore Mananyetsa a iphetole ngaka mme Sekgukguni yena a kene lebitleng ho iketsa morena Ramoroko, Mananyetsa o ile a lefuwa bokgothokgotho ke mofumahadi. Mananyetsa a kenwa ke moya wa ho ela Sekgukguni ka diphalana. Ka hoo a mo siya ka lebitleng. Sekgukguni a tswa ka moo ka lebitleng a batlana le yena. A mo tjhehela leraba mme a atleha ho fumana mokotla wa tjhelete oo Mananyetsa a neng a balehile ka wona. Ka bomadimabe a hlolwa ke boroko mme a fihla a robala ka lengopeng. Ha a re phapha! A tsoha mokotla o mo phonyohile o ile.

A tsoha a nahana maqheka ao a tla fumana mokotla oo ka ona hape. Ba qobokisana jwalo sa katse le tweba ho ikgapela mokotla oo wa tjhelete. Nakong ena ya telekisanano ya bona, pale e ntse e hola e tswelopele. Ka yona nako ena, kgohlano le yona e a tota.

Phethelo

Ha ho tikatiko ya letho hore mongodi o atlehile ho bopa tlhekelo le kgolo ya diketsahalo paleng ena. Dintlha tsohle tsa bohlokwa o di anetse tlhekelong. Kgolo ya diketsahalo e qala hona moo tlhekelong. Ka mantswe a mang re ka re ditaba tsa hae di lohane jwalo ka ketane e momahaneng.

ELA HLOKO: Sena ke tataiso feela. Motshwayi a bale karabo ya mohlalobuwa ka hloko mme a abe matshwao ho ya ka ruburiki.

[35]

KAPA

POTSO YA 2**MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

- 2.1 O ne a tshwere thipa ya lepolanka/thipa. ✓ (1)
- 2.2 O ne a tswa Pimville/Soweto/Kgauteng/Gauteng. ✓ (1)
- 2.3 Mahe a dinotshi a kopaneng le lehlabathe/manyepa/lehlabathe.✓ (1)
- 2.4 O ne a iphedisa ka ho disa ✓ le ho tsoma. ✓ (2)
- 2.5
- Bobedi ke barekisi. ✓ Ba bohlale ke mashodu
 - Ba leka tsa bophelo. ✓ Ba batla tjhelete ba maqiti
- Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.** (2)
- 2.6
- Kopanong ya pele ba a rekisa ebile ke bafumanehi ha kopanong ya ho qetela e le barui ba qeta ho arolelana tjhelete/ Kopanong ya pele ba ile ba qabana athe ho ya ho qetela ba ile ba arolelana tjhelete ka kgotso. ✓✓ (2)
- 2.7 Tumellano e bile hore ba sebetse mmoho hobane ba lekana ka dikelello✓ Ba sebetse mmoho ho iketsetsa tjhelete.✓ (2)
- 2.8 Wa ho ya qhekanyetsa mofumahadi wa morena Ramoroko. ✓✓ (2)
- 2.9 Bobedi ba yona ke merero ya ho qhekanyetsa batho.✓
Bobedi ba yona ke merero ya ho iphumanela tjhelete ka bolotsana.
(E le nngwe feela) (1)
- 2.10 E, bo dumellana le yona hobane pele a kopana le Sekgukguni, o ne a phela ka ho tsoma le ho disa e leng bophelo bo phelwang mapolasing kapa mahaeng. ✓✓ (2)
- 2.11 Sephoqo se ka nna sa futhumala haholo mme sa hlokahala se bolawa ke motjheso kapa sa tswa ka lebitleng. ✓✓ (2)
- 2.12 Mophetwa ya se nang qenehelo/ya inahanelang a le mong/ya kgopo. ✓✓ (2)
- E le nngwe feela** (2)
- 2.13 Ke kgohlano ya kante hobane qabang ya bona e pepeneneng kaha ba tsekisana tjhelete eo ba e fumaneng. ✓✓ (2)
- 2.14 Puonnotshi/Boipuiso/Monoloko.✓ Mongodi o re hlahisetsa maikutlo le maikemisetso a Mananyetsa ka nako eo.✓ (2)
- 2.15
- 2.15.1 Mafosi, ba ile ba e arolelana ha a fihla ha Sekgukguni. ✓✓ (2)
- 2.15.2 Nnete, hobane semelo sa bona se pepeswa ke diketso le dipuo tsa bona. ✓✓ (2)

- 2.16 Ha o a amohela, hobane ba ne ba batla ho fumana kapa ho etsa tjhelete ka boqhekanyetsi. ✓✓

KAPA

O amohela, hobane ba ne ba sebedisa mokgwa o mong le mong ho ka fumana tjhelete ya ho phedisa malapa a bona. ✓✓

(2)

- 2.17
- Mongodi o re ruta hore bohlale ha se ba ntlo e le nngwe . ✓✓
 - Ha o le ntate o tshwanetse ho kgwantlella lapa la hao.
 - Ntjapedi ha e hlolwe ke sebata.
 - O se ke wa mo tshepa motho.

(E le nngwe feela)**Karabo ya mohlalobuwa e elwe hloko.**

(2)

- 2.18 Ke mo qenehele, ✓/ hobane o ne a sa sebetse. ✓✓

KAPA

Ke se mo qenehele, ha o le monna o tshwanetse hore o be o sebetse. ✓✓

(3)

[35]**KAPA****POTSO YA 3****BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe****Selelekela**

Tlhekelo ke karolo e lelekelang ditaba tsa pale. Karolong ena mongodi o lokisa babadi hore ba lokele diketsahalo tsa pale tse tla latela. Ke hona karolong ena moo mongodi a hlahisang baphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho le nako. Tlhekelo ya pale jwalo ka ha lebitso la yona le ipolela, e hlahella dikgaolong tse qalang tsa pale.

Ha pale e se e leleketswe, ditaba kapa pale e lokela ho hola. Ka mantswe a mang, pale e tlameha ho tswela pele. Kgolo ya pale e susumetswa ke diphepetso, diqaka le ditshita tse hlahelang mophetwa kapa baphetwa ba sehlooho. Ke hona karolong ena moo re bonang ditaba di tswala tse ding.

Mmele**Tlhekelo**

Ho bonahala di tloha hona tlhekelong hore baphetwa ba sehlooho e tla ba Hlomi le Lerato. Sena se tlišwa ke ha re kopana le yena Hlomi qalehong ya pale a se a ntse a lora ka Lerato. Sena se re fa mohopolo wa hore bobedi bona bo tla ba le seabo se seholo paleng ena. Mongodi o mo hlalosa e le mohlankana ya bohlale ya ratang thuto, eo ka mehla a dulang a atleha dithutong tsa hae. Lerato le yena e ntse e le motho ya kang Hlomi hobane o ne a ntse a le bohlale.

Tikoloho

Bobedi ba bona ba dula Letsumahole mmoho le batswadi ba bona. Tikoloho ena ke ya metseng ya makeishene. Sena se pakwa ke dikolo tsa teng, ho na le mabenkele, ho sebediswa makoloi. Bophelo ba motseng ona bo totobatsa bolokolohi bo nang le ho bonwa metseng ena ya makeishene. Re bona mme wa Lerato a memela mohlankana wa moradiae lapeng ha hae.

Difuperweng tsa memorandamo ona di se sebediswe ntle ho tumello

Phetla

Nako

Ho se ho ntse ho totobala hore mehla ya diketsahalo paleng ena ke ya kajeno. Taba ya bana ba kenang sekolong e paka sena.

Kaha tikoloho ena ke ya makeisheneng, re bona matlo a teng a ahuwe ka tsela ya kajeno, a na le dikitjhine tseo ho phehelwang ho tsona.

Sesosa sa kgohlano

Toro ya Hlomi tlhekelong ya pale ena e re qahamisa ditsebe. Re qahamisa ditsebe e le ha re bona torong ya hae a lora ka Lerato. Nakong eo a reng o tla mo tshwara, ha a kgone. Ho sa le jwalo ho hlaha Tshiu ya tshwaranang le Lerato mme ba ikela. Ketso eo ya Tshiu e halefisa Hlomi haholo. Re le babadi re se re ntse re belaela hore sesosa sa kgohlano paleng ena, e tla ba yena Lerato. Torong ena o hlaha a le pakeng tsa bashanyana ba babedi. Bao ba a mo tseka. Re tloha torong ena re se re entse qeto hore Lerato e tla ba sesosa sa kgohlano paleng ena.

Kgolo

Diketsahalo tse ngata tsa pale di hlahella karolong ena. Kgohlano eo re buileng ka yona, e lokela ho hodiswa ke diketsahalo. Kaha ho se ho totobetse hore Hlomi o a shwa o a ikepela ka Lerato, ha re makatswe ke ho bona a kopa Dineo le Puse hore ba mmuelle le Lerato. Yena ha a ipuella ho Lerato, Lerato o mmolella ka ntatae ya sa kopaneng le ditaba tsa marato a masawana. O ne a bile a mo jwetsa hore yena o batla ho qeta dithuto tsa hae pele a shebana le ditaba tsa marato.

Tshiu yane ya iketseng ka Lerato torong, o mo setisa ho fumana Lerato. O mo tloka ka hore ke tshwene ha se motho, a ye tshweneng tse ding. Ha Tshiu a kopana le yena lebenkeleng la habo, o re a kgaohane le Lerato hobane ke kgarebe ya hae ebile habo yena ba na le lebenkele, athe ha boHlomi ha ho na letho. Jwale kgohlano e a tota pakeng tsa bashanyana bana.

Sekolong sa boHlomi ho fihla mohlankana ya bitswang Firi. O fihla a totisa kgohlano le ho feta ka ho ferekanya maikutlo a Lerato. Le yena Firi o fihla a kgahlwa ke Lerato mme boholo ba nako o ne a ba le yena. Ho mpefatsa ditaba le ho feta, Firi o sebedisa methokgo ho hapa Lerato. Mekutu eo ya Firi ya ditlhare e senolwa ke Hlomi, ya bileng a tsebisa batswadi ba Lerato. Firi le Mmadito ngaka ya hae ba ile ba tshwarwa. Ka tsela e jwalo diqaka le ditshita tsa sutha tseleng ya Hlomi mme a ikgapela Lerato.

Phethelo/Qetelo

Mongodi o hlahisitse tlhekelo le kgolo hantle paleng ena. Qalong ya pale o hlahisitse baphetwa ba sehlooho ka toro. Hona torong moo a hlahisa le sona sesosa sa kgohlano. Nako le tikoloho le tsona o di momahantse hantle tlhekelong. Diketsahalo le tsona re di bone di qala eka tlhase e nyane empa di hola ho iketsa kganare ya lelakabe.

ELA HLOKO: Sena ke tataiso feela. Motshwayi a bale karabo ya mohlalobuwa ka hloko mme a abe matshwao ho ya ka ruburiki.

[35]**KAPA**

POTSO YA 4**BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

- 4.1 Ke Tshiu. ✓ (1)
- 4.2 Ho Lerato. ✓ (1)
- 4.3 Lebenkeng la bo Tshiu. ✓ (1)
- 4.4 O ne a sa ba rate ba le babedi ke ka hoo a neng a re ba mo batlang/o ne a tennwe ke ntho ya hore ba dula ba kgathatsana le yena. ✓ (1)
- 4.5 Ka bobedi ba ipherehela Hlomi. ✓✓ (2)
- 4.6 O ne a bua nnete hobane ka nako eo ho ne ho se le ya mong a ratanang le yena. ✓✓ (2)
- 4.7 Lerato o ne a sa ipherehela Hlomi ha Dineo yena a ne a ipherehela Hlomi. ✓✓ (2)
- 4.8
- O ile a hloleha ho hapa tlhodisano ya motjeko ✓
 - Ha a ka a atleha ho hapa pelo ya Lerato. ✓
- (2)
- 4.9 O ile a lora Tshiu a tsamaya le Lerato ba tshwarane ha monate ✓ yaba yena ha a re o a mo tshwara a se kgone mme seo sa mo utlwisahloko haholo. ✓ (2)
- 4.10
- Hlomi o se a ntse a tsebisa bao e ka bang ba mo rata ba kang boDineo hore motho o mong feela eo yena a mo ratang, ke Lerato. ✓
 - Ke ho tsebisa hore ha hona letho le tla mo sitisa ho ikgapela Lerato. ✓
- (2)
- 4.11 Motho ya phehellang ho fumana seo a se batlang/ya nang le mamello/ya leqoophe. ✓✓ (2)
- 4.12 Ke Hlomi/D. ✓ Pale e bua ka dikamano tsa hae le baphetwa ba bang ho tloha qalong ho ya pheletsong ya yona. ✓ (2)
- 4.13 Mafosi
Hobane Lerato o ile a hloka hahala nakong eo a neng a ilo pepa sepetlele. ✓✓ (2)
- 4.14 Ke mophetwa ya phethahetseng/tjhitja hobane re bontshwa mahlakore a mabedi a botho ba hae, la matla le la bofokodi. ✓✓ (2)
- 4.15 Ke ketso ya Madito ya hore e le motswalle wa mme wa Lerato ba utlwana empa ka sekhukhung a sebetsa Lerato ka ditlhare hore a ratane le Firi. ✓✓ (2)
- 4.16 Ya ka hare
Hobane maikutlo a Hlomi a ne a lwantshana a se a sa tsebe hore a etse jwang ke kahoo a ileng a nna a beha mangolo a Dineo. ✓✓ (2)
- 4.17 E, di a kgolweha hobane ke diketsahalo tse etsahalang bophelong jwalo ka ha le kajeno bahlankana ba ntse ba tseka dikgarebe, batho ba sebedisang methokgo ho hapa dikgarebe jwalojwalo. ✓✓

KAPA

Tjhe, ha di kgolwehe hobane ha se ka mehla moo methokgo e ka sebetsang ho hapela motho kgarebe. √√

(2)

- 4.18 E, o dumellana le tsona hobane ditlhare tsa pele tseo Madito a neng a di file Firi kapa a mo sebeditse ka tsona di ne di atameditse Lerato haufinyana le Firi. √√

KAPA

Tjhe, o bontsha a sa dumellane le tsona hobane Firi le Madito ba qetelletse ba tshwerwe Firi a so ikgapelle Lerato. √√

(E le nngwe feela)

(2)

- 4.19 Ke mo qenehele √ hobane o ne a tlo sala mahlomoneng le lesea. √√

KAPA

Ke se mo qenehele hobane o ne a ka iphumanela morwetsana e mong ya tla mo rata a inyalle yena ba phele hamonate. √√

(3)

[35]**KAPA****POTSO YA 5****SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima****Selelekela**

Tlhekelo ke karolo e lelekelang ditaba tsa pale. Karolong ena mongodi o lokisa babadi hore ba lokele diketsahalo tsa pale tse tla latela. Ke hona karolong ena moo mongodi a hlahisang baphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho le nako. Tlhekelo ya pale jwalo ka ha lebitso la yona le ipolela, e hlahella dikgaolong tse qalang tsa pale.

Ha pale e se e leleketswe, ditaba kapa pale e lokela ho hola. Ka mantswe a mang, pale e tlameha ho tswela pele. Kgolo ya pale e susumetswa ke diphepetso, diqaka le ditshita tse hlahelang mophetwa kapa baphetwa ba sehlooho. Ke hona karolong ena moo re bonang ditaba di tswala tse ding.

Mmele**Tlhekelo**

Tlhekelong ya pale ena, mongodi o totobatsa baphetwa ba sehlooho qalehong ya yona.

Hona kgaolong e qalang feela, re kopana le Fernando Chikano a ntse a potoloha sehlekehleke sa Deidro ka helikopotara.

Helikopotara e fofa ka yena jwalo e le ha a batlana le se itseng. Ho hlaka le pele pale e ya kae hore Chikano ke e mong wa baphetwa ba tla ba le seabo se seholo. Kgaolong e hlahlamang ena re kopana le mobishopo Biala, moetapele wa kereke ya Ilizwi Mission. Re kopana le yena a le kopanong mmoho le 'baruti' ba hae. Kopanong eo o ba fa sephetho sa matsholo a bona a ho fenetha baetapele ba itseng. Maemo a hae le ditaba tseo a di buang, di re tsebisa hore seabo sa hae le yena ke se seholo paleng ena.

Ke ka mora kgaolo eo moo re kopanang le mookamedi wa Fernando Chikano. Yena ke moatemirale Makhanda ya tsejwang ka lebitso la Zero. Zero o okametse Lebotho la Setjhaba la Dihlwela, leo Chikano e leng e mong wa lona. Makhanda o bitseditse Chikano ofising ya hae, ho tla mo tsebisa ka qaka eo ba thulaneng le yona. Qaka ke ya tlhapikepe ya nyutlileya e bitswang Thakadi. Tlhapikepe ena e nyametse. Pelaelo ya Makhanda ke ya hore mokgatlo wa dinokwane o bitswang Bana ba Phiri, o a ameha ho nyameleng ha Thakadi. Jwale Chikano o lokela ho fuputsa taba ena ka botlalo. Ha ho pelaelo ho Zero ke e mong wa dibapadi tse ka sehloohong.

Sesosa sa kgohlano

Sesosa sa kgohlano ke ntho kapa dintho tse bakang qabang kapa ho se utlwane pakeng tsa baphetwa/mekgatlo. Hona kgaolong eo ya bobedi ya pale, ho a hlaka hore sesosa sa kgohlano e tla ba sefe. Pehelong ya mobishopo Biala kopanong ya hae le baruti, ho qhoma taba ya hore ho na le baetapele ba fenethilweng.

Baetapele bana ke ba Botswana le Swatinia. Biala o re ka dipolao tseo, sepheo sa bona ke ho tshosa diphofu tsa bona hore 'di ba tshabe le borokong'. Ntle ho mona o boela a tsebisa baruti ka morero wa ho kwetela mopresidente Ispia Monnafeela wa Bosothonia.

Ho a hlaka hore sesosa sa kgohlano e tla ba dipolao, bonokwane le ditlolo tsa molao tse etsuwang ke mokgatlo wa Bana ba Phiri. Puisanong ya Chikano le Makhanda, ho fela ho totobala hore kgohlano ena e tla ba pakeng tsa sepolesa kapa mmuso le mokgatlo ona wa dinokwane. Puisanong eo Makhanda o tsebisitse Chikano hore o belaela mokgatlo ona ho nyameleng ha Thakadi.

Nako

Ka nako ho bolelwa mehla eo diketsahalo tsa pale di etsahalang ka yona. Paleng ena ha ho potang hore diketsahalo ke tsa mehleng ena ya kajeno. Ke hona tlhahisong ya pale moo re fumanang Chikano a potoloha sehlekehleke ka helikopotara. Ha a theo ha helikopotareng, o ile a iphumana a se a dikanyeditswe ke difonthwane tse jereng merathatha ya dithunya. Kopanong ya mobishopo le baruti, mobishopo o ile a bolaya monna e mong wa Botswana ka sethunya se kang pene se hlatsang metsu. Ke hona kopanong eo moo yena Biala, a ileng a ba bolella hore Monnafeela o tla kwetelwa mohla a tlabeng a le moketeng hoteleng ya Rondalia. O bile a ba tsebisa hore kwetelong eo, ho tla sebediswa sethethefatsi se robatsang, makoloi a lebelo le helikopotara. Moatemirale Makhanda o ile a tsebisa Chikano hore tlhapikepe ya nyutlileya e nyametse.

Ha ho tikatiko ya letho hore disebediswa tsena tsohle tse hlahellang tlhekelong, di tiisa mohopolo wa hore diketsahalo paleng ena, ke tsa mehleng ena ya kajeno moo ho sebediswang thekenoloji haholo.

Tikoloho

Tikoloho ke sebaka seo baphetwa ba phelang ho sona. Ke hona sebakeng sena moo diketsahalo di etsahallang teng. Paleng ena ho bonahala diketsahalo di tla etsahalla sehlekehlekeng sa Deidro. Kgaolong ya pele se hlaloswa hantle hore se jwang. Feela puo ya mobishopo Biala kopanong ya hae le baruti, e totobatsa hore tikoloho ya diketsahalo e tla hle e name. Ho qhoma ha mabitso a dinaha tse kang Botswana le Swatinia, ho bolela hore tikoloho e tla namela le dibakeng tseo. Le puisanong ya Makhanda le Chikano ho ile ha totobala hore tikoloho ya diketsahalo, e nametse dinaheng tse borwa ho Afrika. Puisanong eo, Zero o ile a tsebisa Chikano hore o tla qala letsholo la hae la diphuputso Namibia pele a fetela Botswana. Mafatsheng ana diketsahalo di etsahalla metseng ya ditloropo le ya mahaeng jwalo ka Kweneng kwana Botswana.

Kgolo

Karolong ena ke moo pale e holang teng. Diketsahalo le diketso tsa baphetwa di ntshetsa pale pele. Mme di ntshetsa pale pele ka bokgabane le thahasello. Ka mantswe a mang, ditaba di tswala ditaba tse ding. Ha se tsona feela tse ntshetsang pale pele. Mathata, diqaka le tsona ditshita tseo baphetwa ba sehlooho ba thulanang le tsona, di hodisa pale le tsona.

Dipuo tsa mobishopo Biala kopanong ya hae le baruti, di se di ntse di bontsha hore ditaba tsa pale di lebelletswe ho hola. Biala o bolela hore Monnafeela o tla kwetelwa. Ho nyamela ha Thakadi ho thakgola diketsahalo tse kang ho fuputsa ho nyamela hoo. Chikano o leba Namibia ho ya fumana disebediswa tseo a tla di hloka kwana Botswana. Moo Namibia o ile a phonyoha tlaselang ya Bana ba Phiri. Ho phonyoha ha hae moo, ho hodisa diketsahalo hobane o leba Botswana moo a tla fuputsa ditaba tsa Ilizwe Mission Church le Bana ba Phiri.

Kapelepele ka mora hoba a fihle moo, o lemoha hore maborigadiri Ramaqiti ha se motho wa ho tshetjwa. O etsa qeto ya ho se tshepe dikeletso tsa hae. Mosebetsing wa hae wa bofuputsi moo Botswana, o ile a phonyoha tlaselang ya boradithunya. Le ha ho le jwalo, a tswela pele ho ya Kweneng ho ya batlana le moruti Sam Zamiya kgaitsemi ya Amanda. O ne a se a ile a utlwela ka Amanda hore eo aubutiae, ke moruti wa Ilizwe Mission Church.

Kereke ena boChikano ba ne ba e belaela hore e sebetsa mmoho le mokgatlo wa Bana ba Phiri.

Ho sa le jwalo kwana Bosothonia, mopresidente Monnafeela o ile a kwetelwa jwalo ka ha Biala a ne a boletse. Bakwetidi ba hae ba ne ba batla mebuso ya Afrika e borwa ho ba thesemelletsa ka bokgothokgotho ba tjhelete.

Ha e le kwana Kweneng, Chikano o tshwarwa ke Sister Ruth le boSam ba leka ho mmolaya. O fihla a pholoswa ke Paliya Kaluyanda ya neng a rometswe ke Zero.

Mmoho le Paliya ba balehela Bosothonia moo a fihlileng a ntshetsa diphuputso tsa hae pele.

Phethelo

Ha ho pelaelo ya letho hore tlhekelo le kgolo ya ditaba paleng ena, di hlahisitswe hantle mme di bile di ntshetsa pale pele ka bokgabane le thahasello. Re bone dintlha tse lokelang ho hlahiswa karolong ena, di hlahisitswe ka bokgabane. Kgolo ya diketsahalo le yona, e tswalwa ke diphepetso, ditshita le diqaka tseo baphetwa ba sehlooho ba teanang le tsona.

ELA HLOKO: Sena ke tataiso feela. Motshwayi a bale karabo ya mohlalobuwa ka hloko mme a abe matshwao ho ya ka ruburiki.

[35]**KAPA**

POTSO YA 6**SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

- 6.1 Ke Katriena. ✓ (1)
- 6.2 Katie ke kgarebe ya Chikano/ba a ratana. ✓ (1)
- 6.3 Leseru ✓ (1)
- 6.4 Boetie Mphafudi ke yena ya neng a kgame Chikano hore a batle a nehela moya. ✓ (1)
- 6.5 O ne a tshaba hore mobishopo Biala o tla mmolaya hobane o ne a ile a otlala molebedi wa Biala. ✓ (1)
- 6.6 - O ile a tseba hore Katie o amana le Mphafudi eo e leng lehlakore la Bana ba Phiri. ✓
- O bile a tseba hore Katie ke setho sa kereke ya Ilizwi Mission, e leng kereke eo e leng kgale a ntse a e batla hobane e amana le Bana ba Phiri. ✓ (2)
- 6.7 - Bobedi ba bona ba sebetsa hoteleng. ✓
- Bobedi ba bona ke disebediswa tsa mokgatlo wa bana ba Phiri. ✓
(E le nngwe feela) (1)
- 6.8 - Ketelong tsena ka bobedi ba tsona, o ile a hlaselwa ke Bana ba Phiri ba batla ba mmolaya. ✓✓
- Bobeding ba diketsahalo tseo o nnile a pholoswa ke Paliya Kaluyanda. ✓✓
(E le nngwe feela) (2)
- 6.9 Ramaqiti o ile a qetella a mo susumeleditse ho kena mokgatlong wa hae wa dinokwane o bitswang Bana ba Phiri. ✓✓ (2)
- 6.10 • Mobishopo Biala o ile a ba tsebisa ka katleho eo ba e fihlelletseng ya ho fenetha moetapele wa Botswana Gabriel Gaofetoge mmoho le Timbonile Dlamini moemedi wa Swatinia. ✓
• O ile a boela a leboha metswalle ya bona dinaheng tseo tse pedi, ka maano a yona a matle a ileng a sebetsa hantle ho tlosa bobedi boo tseleng. ✓
• Baruti ba bile ba tsebiswa ke yena mobishopo hore e mong wa bona hona kopanong eo ke sehlwela se batlileng se senya merero eo mme monna eo o ile a bolawa ke yena Biala. ✓
• Morero wa ho kwetela mopresidente wa Bosothonia Ispia Monnafeela, le wona o ile wa phuthullelwa baruti. ✓
(Tse pedi feela) (2)
- 6.11 E le motho ya bohlale ✓ hobane o buella le ho sirelletsisa diketso tsa hae tsa bonokwane a di bapisa le seo mmuso o reng ke thuso setjhabeng. ✓ (2)
- 6.12 Tjhe, hobane ha re bontshwe lehlakore le le leng feela la botho ba hae. Re a bontshwa a le mabedi, la bokgopo le la toka. ✓✓ (2)

- 6.13 Mafosi, hobane bofokodi ba hae e ne e le jwala, basadi le kgalefo e matla. ✓✓ (2)
- 6.14 D/Mobishopo Biala ✓ hobane Ramaqiti o ile a mo thusa ka nako eo a neng a bolaile motho Botswana, mme a mmalehisetsa Lesotho. ✓ (2)
- 6.15
- diketsahalang tsa yona ho sebediswa dipalangwang tsa mehleng ya kajeno e leng makoloi, dihelikopotara, difofane jj. ✓
 - Ho buuwa ka dithunya. ✓
 - ho buisanwa ka difonofono/mehala. ✓
 - diketsahalo tse ding ke tse etsahallang dihoteleng. ✓
- (Tse pedi feela)** (2)
- 6.16 E a kgolweha hobane le mehleng ya kajeno diketso tsa mofuta ono di ntse di etswa. ✓✓
- KAPA**
- Tjhe, ha e kgolwehe hobane o ne a ke ke a phela nako e telele jwalo a sa tshwarwe. ✓✓ (2)
- 6.17 Kgohlano e hlahellang paleng ena ke e totobetseng pakeng tsa baphetwa le pakeng tsa mokgatlo wa Bana ba Phiri le mebuso e fapaneng. ✓✓ (2)
- 6.18
- E, ke moetapele wa sebele hobane o ne a sireletsa ditho tsa mokgatlo oo jwalokaha a ile a sireletsa Nasala ka makgetlo hore a se ke a tshwarwa.
- KAPA**
- Tjhe, ha se moetapele wa sebele hobane o ile a siya ditho tsa mokgatlo nakong ya mathata. ✓✓ (2)
- 6.19 Letsoho la mmuso le le lelele/se seng le se seng seo motho a se jalang, o tla se kotula. ✓✓ (2)
- 6.20
- Ke mo utlwela bohloko ✓ hobane o bolauwe ka sehlooho a sa tswa hlokahallwa ke kgaitse die. ✓✓
- KAPA**
- Ke se mo utlwele bohloko ✓ hobane le yena o bolauwe ka lebaka la mesebetsi ya bona e ditshila ya ho bolaya batho. O bolawa jwalo e le ha bona le bo Sister Ruth ba ne ba leka ho bolaya Chikano. ✓✓ (3)
- [35]**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 7****SEFI – DJ Nkutha**

Selelekela

Tlhekelo ke karolo e lelekelang ditaba tsa pale. Karolong ena mongodi o lokisa babadi hore ba lokele diketsahalo tsa pale tse tla latela. Ke hona karolong ena moo mongodi a hlahisang baphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho le nako. Tlhekelo ya pale jwalo ka ha lebitso la yona le ipolela, e hlahella dikgaolong tse qalang tsa pale.

Ha pale e se e leleketswe, ditaba kapa pale e lokela ho hola. Ka mantswe a mang, pale e tlameha ho tswela pele. Kgolo ya pale e susumetswa ke diphepetso, diqaka le ditshita tse hlahelang mophetwa kapa baphetwa ba sehlooho. Ke hona karolong ena moo re bonang ditaba di tswala tse ding.

Mmele

Tlhekelo

Terameng ena malapa a mabedi a amehang ka kotloloho. Ke lelapa la Khathatso Motaung le la Raboditse. Mmatisetso le Mmankepe ke mafumahadi a banna bana. Ana ke malapa a metswalle. Tiisetso ke moradi wa Motaung mme Nkepe ke wa Raboditse. Lelapa la Motaung ke la majakane athe la Raboditse ke la tumelo ya setso. Tikoloho ke ya metseng ya mahae. Ho totobala e sa le qalehong hore Motaung, Raboditse, Nkepe le Tiisetso ke dibapadi tsa sehlooho terameng ena.

Sesosa sa kgohlano

Mongodi o hlekela sebae ka ho totobatsa taba eo e leng sesosa sa kgohlano. Babadi ba lemoha di tloha hore diphetho tsa materiki, e ka re e tla hle e be sona sesosa sa tsekisano terameng ena. Re teana le Nkepe le Tiisetso ba ngongorehisitswe ke diphetho tsa hlahlobo ya makgaola-kgang. Bobedi ba bona ba na le thahasello ya ho bona mabitso a bona a hlahella koranteng. Nkepe ha a elellwa hore la hae labitso ha le hlahelle koranteng, tlhase ya lefufa e qala ho iponahatsa ka ha Tiisetso a pasitse ka dinaledi a bile a na le maikemisetso a ho ya yunibesithing.

Lefufa/mona o qala o bonahala baneng, Nkepe o bonahala a le bohloko hobane Tiisetso a atlehile sehlopheng sa leshome mme yena a sa atleha. O honohela Tiisetso ka katleho eo a e fihlelletseng. Kaha lebitso la hae ha le hlahelle koranteng e hlahisitseng diphetho, o bontsha lonya ka ho amoha Tiisetso koranta ka mahahapa mme Tiisetso o bile a tlameha ho ya ithekela ya hae. O tswela pele ka ho qosa Tiisetso ka hore o tlamehile ho pasa ka ha e le moo a ratana le batshwayi.

Nako

Diketsahalo terameng ena ho bonahala e le tsa mehleng ena ya kajeno ya tswelopele. Ke hona tlhekelong moo re fumanang mongodi a re tsebisa ka dikoranta. Diphetho tsa dihlahlobo tsa materiki, di phatlalatswa dikoranteng. Ke ka hona he baithuti ba materiki ba rekang dikoranta tsatsing leo.

Kaha mehla ke ya kajeno, ha re makale ho bona maeto a nkuwa ka ditekesi.

Bana ba dikolo mmoho le batho ba sebetsang ba sebedisa tsona. Mohla Tiisetso a neng a lwana le Nkepe, o ile a bolella Nkepe hore o utlwa ho thwe yena Nkepe o matha le bakgannni ba ditekesi. Mehlang ena ho se ho na le difeme tseo ho sebetswang ho tsona. Nkepe ha a se a feitsi materiki ntatae o ile a mo supa hona teng difemeng, a re yena ha a na tjhelete ya masawana.

Tikoloho

Tikoloho eo diketsahalo di etsahallang ho yona ke ya mahaeng. Feela le ha tikoloho e le ya mahaeng, mahae ao ho buuwang ka wona mona ha se ane a sekgalekgale. Mahae a tikolohong ena ke a sejwalejwale hobane ha ho etwe ka dipere empa ka dibese le ditekesi. Tikolohong ena ho na le ditsha tsa mabenkele tse kang boSave More. Jwalo ka ha ho boletswa pejana, difeme le tsona di a fumaneha. Ntle ho mona, hona tikolohong ena re fumana yunibesithi.

Kgolo

Ha se Nkepe feela ya jewang ke lefufa lena. Batswadi ba hae le bona ba kene leroleng lena la dikatse. Batswadi ba Nkepe ba etsa makgobonthithi a ho senya merero yohle ya lelapa la ha Motaung. Mmankepe ha a utlwa hore Tiisetso ke yena ya pasitseng ha Nkepe yena a feitse, o qala ho fa Mmatisetso dikeletso tsa hore a se dumele ha moradi wa hae a iswa yunibesithing hobane bana ba a phoqa ha ba fihla dikolong tse kgolo.

Lefito e ntse e ba tlamathata ya nnete ha tshwantshiso e hola e tswela pele. Lelapa la Motaung le qala ho heleha ka lebaka la Raboditse le dikeletso tsa hae tse lahlehisang. Raboditse o kenya Motaung moya hore a se ise Tiisetso yunibesithing, o tswela pele ka ho mmontsha ka dintle le dimpe tsa ho ruta ngwana wa ngwanana. Raboditse o dihela Motaung le ho feta ha a mo eletsa hore a se mamele mosadi wa hae hobane ka ho etsa jwalo o bontsha bofokodi le ho tsherehana jwalo ka hlooho ya lelapa. Ha a phethisa seo a se jwetswang ke Raboditse, Motaung o kenya metsi ka moedi mme ho a senyeha ka lapeng la hae.

Ba lelapa la Raboditse ba tswela pele ho tjhehela phofu ya bona sefi ka ho sebedisa ditlhare hore lelapa la Motaung le thubehelle ruri. Motaung o qetella a wetse lerabeng la sefi sena.

Re bona Motaung a se a inehetse jwaleng ebile a se a ratana le Mmatshale, mosadi wa ntleng ya thitelo. Ka lebaka lena o ile a qetella a se a kwenehetse ditumellano tsa lelapa tseo a di entseng le mosadi wa hae. Kgolo ya ditaba e tswela pele mme e hodiswa ke ditlamorao tsa lefufa tse iponahatsang maphelong a bana ba malapa ana a mabedi. Tiisetso o qetelletse a senyehetswe ke bokamoso, ditoro tsa hae tsa fetoha lefeela la mafeela. Ka hlakoreng le leng, Nkepe o ile a ya sebetsa difemeng mme a qetella a se a imme. Tlamathata ena e tota le ho feta ha Motaung a se a hloka boikarabelo mosebetsing ho fihlela a ba a tebelwa. Mmatshale o a mo leleka ha hae, sefi se se se mo pitlile se mo qetile.

Phethelo/Qetelo

- Mohlahlobuwa o tla akaretisa dintlha tsohle a bontsha kamoo dintho di simolohileng kateng tlhekelong.
- Di qadile e se taba e kgolo empa tsa iketsa tabahadi, tsa mpefala.
- Tsa qetella e le mafito a rarahaneng a hlokang tharollo.

ELA HLOKO: Sena ke tataiso feela. Motshwayi a bale karabo ya mohlahlobuwa ka tlhoko mme a abe matshwao ho ya ka ruburiki.

POTSO YA 8**SEFI – DJ Nkutha****POTSO YA 8: SEFI – DJ Nkutha**

- 8.1 Le monna wa hae/Raboditse. ✓ (1)
- 8.2 Hona ha Mmankepe/ha Raboditse lapeng. ✓ (1)
- 8.3 Ke Khathatso Motaung ✓
 - Hobane Mmankepe le Raboditse ba ne ba kgonne ho thuha lelapa la hae. ✓
 - Ba ne ba kgonne ho mo kenya moya wa hore a nwe jwala, a be a shape mohatsae. ✓
(E le nngwe feela) (2)
- 8.4 - Hobane Motaung o se a hana ho isa moradi wa hae yunibesithing mme o se a tla itshwanela le Nkepe wa hae ya feitseng sehlopha sa leshome. ✓
 - O se a itshwanela le bona ka ha bohlaenyana le boikgohomosonyana tseo yena le Raboditse ba neng ba lla ka tsona, di fedile. ✓
 - Ba ha Motaung ba se ba tla sotleha jwalo ka bona. (1)
(E le nngwe feela)
- 8.5 - Raboditse o ile a konkolla Motaung a mo ruta ho nwa jwala. ✓
 - O ile a mo ruta ho shapa mosadi wa hae. ✓
 - O ile a mo eletsa hore a se ise Tiisetso yunibesithing hobane o tla itshenyetsa tjhelete. ✓
 - O ile a mo hulela lerabeng la ho ratana le Mmatshale mme ka hoo Motaung a lahla lelapa la hae. ✓
(Tse pedi feela) (2)
- 8.6 Lelapa la ha Motaung ke la Bokreste athe la Raboditse ke la tumelo ya setso/ Lelapa la ha Motaung ke la Bokreste athe la Raboditse lona ha se la Bokreste. ✓✓ (2)
- 8.7 - O ile a feila sehlopha sa leshome. ✓
 - A fetwa ke monyetla wa ho ya yunibesithing. ✓
 - O ile a ima.
 - O ile a ya difemeng.
(Tse pedi feela) (2)
- 8.8 - Tiisetso o ne a pasitse sehlopha sa leshome mme a thabile. Athe Nkepe yena o ne a feitse a le mabifi. ✓
 - Nkepe o ne a ipelaetsa ho Tiisetso ka hore yena Tiisetso o pasitse hobane a ne a tsebana le baphatlalatsi. ✓
 - Nkepe o ne a boetse a belaela hore Tiisetso o tena a pasa kaha a ne a ratana le batshwayi. ✓
 - Tiisetso o ile a bolella Nkepe hore o tena a feila ka baka la tlhankana e ngata eo a neng a ratana le yona. ✓
(Tse pedi feela) (2)

- 8.9 Mmankepe o ne a eletsa Mmatisetso hore a se ise Tiisetso yunibesithing hobane o tla mo phoqa ka boitshwaro bo bobe boo a tla ithuta bona moo. ✓ (1)
- 8.10 Ke ya ka ntle hobane ke twantshano e totobetseng pakeng tsa dibapadi. ✓✓ (2)
- 8.11 B/Motaung hobane ditaba tsa tshwantshiso di thehilwe hodima lelapa la hae ebile ke yena molwantshuwa ya ileng a tjhehelwa sefi. ✓✓ (2)
- 8.12 E, ke ya masetladibete hobane sebakadi sa sehlooho, Motaung o kena mathateng ka mora ho rerwa ke Raboditse./Boemo ba bophelo ba ha Motaung bo putlama ha bohloko ka baka la lehloyo le mona oo ba ha Raboditse ba neng ba e na le lona. ✓✓ (2)
- 8.13 Ke nnete hobane Raboditse ke yena ya ka sehloohong ho lwantsheng lelapa la Motaung ka baka la kgotso le merero e metle ya lona. ✓✓ (2)
- 8.14 E mo senola e le motho ya kgopo/lonya ✓ hobane o thabetse ho kena mathateng (ho ratlana) ha Khathatso Motaung. ✓✓ (2)
- 8.15 - E dumellana le ketsahalo eo ho yona metswalle e mmedi, Raboditse le Mmatshela ba tjhehang sefi se ileng sa pitla Motaung. ✓✓
- E dumellana le diketsahalo tseo ho tsona balekane, Raboditse le Mmankepe ba rerang mmoho ho thuha lelapa la Motaung. ✓✓
E le nngwe feela. (2)
- 8.16 Ke Khathatso hobane o ne a dumela hore ngwana wa ngwanana o lokela ho ba le bokamoso bo botle bophelong. ✓✓

KAPA

Ke Raboditse hobane o ne a dumela hore ho ruta ngwana wa ngwanana ke ho senya hobane o mo rutela baditjhaba. ✓✓

E le nngwe feela (2)

- 8.17 Ho ratana ha Mmatshela le Motaung ✓ hobane sefi seo Motaung a neng a se tjhehetswe, se mo pitlile/kgohlano e pakeng tsa hae le Raboditse e fella mona mme ha e sa tla hlola e ba teng/morero wa lapa la hae wa ho isa Tiisetso yunibesithing o nyopisitswe ke ba ha Raboditse/morero o mobe wa Raboditse le Mmankepe wa ho qhala kgotso ya ha Motaung, o atlehile. ✓✓
Lebaka le le leng feela. (3)

- 8.18 Se seng le se seng seo motho a se jalang, o tla se kotula/dithoto ke lefa la ba bohlale. ✓✓
E le nngwe feela. (2)

- 8.19 - Ke mo utlwele bohloko hobane ho se tsebe ke lebote. O ne a sa tsebe hore ha motswalle wa hae a ne a mo ruta jwala, o ne a mo reretse bobe. ✓✓

KAPA

- Ke mo tenehele hobane kgale mohatsae a mo kgalema ka setswalle sa hae le Raboditse a re Raboditse o tla mo dihela. ✓✓ (2)

E le nngwe feela.

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE**POTSO YA 9****MODIA – MK Mofihli le ba bang: Tsietsi e latela tshotleho.**

Selelekela

Tlhekelo ke karolo e lelekelang ditaba tsa pale. Karolong ena mongodi o lokisa babadi hore ba lokele diketsahalo tsa pale tse tla latela. Ke hona karolong ena moo mongodi a hlahisang baphetwa ba sehlooho, sesosa sa kgohlano, tikoloho le nako. Tlhekelo ya pale jwalo ka ha lebitso la yona le ipolela, e hlahella dikgaolong tse qalang tsa pale.

Ha pale e se e leleketswe, ditaba kapa pale e lokela ho hola. Ka mantswe a mang, pale e tlameha ho tswela pele. Kgolo ya pale e susumetswa ke diphepetso, diqaka le ditshita tse hlahelang mophetwa kapa baphetwa ba sehlooho. Ke hona karolong ena moo re bonang ditaba di tswala tse ding.

Mmele

Tlhekelo

Mophetwa wa sehlooho

Tupu o hlahiswa jwalo ka mophetwa wa sehlooho, empa e se yena. O sebedisitswe ho hlahisa bothata/qaka eo bana ba Rantsho ba tobaneng le bona. Tupu o sotla bana ba Rantsho ka hoo bana ba Rantsho ba tshwanela ho itseka, ho itopolla tsietsing eo ba leng ho yona.

Re hlahisetswa Tupu a bokanetswe ke diofisiri tseo a sebetsang le tsona. O bonahala e le mookamedi wa tsona diofisiri tseo. Tupu enwa ho bonahala hore e le mophetwa wa sehlooho. Re boetse re hlahisetswa le boikemisetso ba hae jwalekaha a potapotilwe ke maqoqolo ao a hae. Batho bana ba mo potapotileng ke batshehetsi morerong oo wa hae wa ho hatella bana ba Rantsho.

Tikoloho

Tikoloho ke sebaka seo baphetwa ba phelang ho sona. Tlhekelong ya palekgutshwe ena, mongodi o qadile ka ho hlahisa tikoloho eo a reng e motseng wa Belekomo, ya e reneketsang ka ho re ke Lejweleputswa la Foreistata. O tswela pele ho hlalosa hore ke motse o kileng wa hohela bana ba Rantsho ka bongata bo tshabehang. Palekgutshweng ena ho bonahala diketsahalo di etsahalla Belekomo, hona Lejweleputswa la Foreistata. Belekomo ena ke motse wa ditoropong.

Sesosa sa kgohlano

Kgohlano mona e tswalwa ke kगतello eo re e bonang ya bana ba Rantsho. Ha ka lehlakoreng le leng, bana ba Rantsho ba a itseka kgahlanong le boTupu.

Mehla ya diketsahalo

Mehla ya diketsahalo le yona e hlahisitswe ka ho hlaka seratswaneng se lelekelang .

Ke mehla e fetileng ha merafo ya Belekomo e sa sebetsa ka matla moo dikoloi tsena di neng di nka le hona ho tliša batho ba sebetsang merafong. Kgwebo ya dipalangwang tse thotang batho (ditekesi) motseng oo wa Lejweleputswa la Foreistata e ile ya tiya ka nako eo.

Kgolo

Kgolo ya palekgutshwe e susumetswa ke diphepetso, diqaka le ditshita tse hlahelang mophetwa kapa baphetwa ba sehlooho.

Ke hona karolong ena moo re bonang ditaba di tswala tse ding.

Ena ke tswelopele ya palekgutshwe, kapa ho hola ha palekgutshwe mme ho hola hona, ho tliswa ke ho tswalana ha diketsahalo. Ha baphetwa ba leka ho rarolla qaka e teng palekgutshweng, seo se tswala diketsahalo tse ding, ebile bothata bo a nama. Ka mantswe a mang palekgutshwe e hodiswa ke tswalano ya diketsahalo.

Le palekgutshweng ena diketsahalo di a tswalana. Qalong ya palekgutshweng ena re bona Tupu le basebetsimmoho ba hae, ba nnetefatsa hore bana ba Rantsho ba a sotlwa ba phediswa ha boima. Ba qhelelwa ka thoko mererong ya motse wa bona.

Ka nako eo Tupu le mahlahana a hae ba nahanang hore tsohle di tlasa taolo, bana ba Rantsho ba fumana mokgwa wa ho tswa bothateng boo Tupu a neng a leka ho ba kenya ho bona. Bana ba Rantsho ha ba leka ho rarolla bothata boo, ka ho hweba ka dipalangwang tse seng molaong. Ho tloha moo kgwebo ena ya nna ya hola. Sena sa kgathatsa Tupu matla. Ho rarolla bothata boo, Tupu o ile a hana ho fa bana ba Rantsho mangolo a tumello ya ho ba le kgwebo.

Leha ho na le kगतello, mekgatlo ya dipalangwang ya nna ya hola, hoo dipalangwang di ileng tsa feta bapalami. Sena sa tswala ho se utlwane pakeng tsa ba ba rantsho. Borantsho ba qabana ka bo bona. Ke kgolong mona, moo mongodi a hlahisang mophetwa wa sehlooho. Reutlwile e ile ya e ba moetapele wa mokgatlo wa dipalangwang.

Ka nako eo re nahanang hore bana ba rantsho ba hlotse ntwā kgahlanong le boTupu, ba lwana ka bobona. Ba lwana tjena, ba lwanela ditulo/boetapele ka hare ho mokgatlo.

Phethelo

Ka baka la diqhwebeshano ka hara mokgatlo Reutlwile o qetelletse a thuntswe le ho bolawa ke bona bana ba Rantsho.

[35]

ELA HLOKO: Sena ke tataiso feela. Motshwayi a bale karabo ya mohlahlobuwa ka hloko mme a abe matshwao ho ya ka ruburiki.

KAPA

POTSO YA 10**MODIA – MK Mofihli le ba bang****Moiketsi ha allelwe**

- 10.1 Kotsiopo.√ (1)
- 10.2 Mahodi, √ dirobele, √ matshwanafike, √ maeba le mafokotsane. √
(Tse pedi feela) (2)
- 10.3 Dimela tsa tlhaho/Botle ba naha.√ (1)
- 10.4 - Ka sebopeho √
- mokgwa wa bophelo √
- mokgwa wa ho etsa modumo.√
(E le nngwe feela) (1)
- 10.5 Matshwanafike. √ (1)
- 10.6 Mmuso wa hae o ne a potapotilwe ke mahodi feela. √ (1)
- 10.7 Shebella o tseba mekgwa ya mafokotsane ya bophelo. √ (1)
- 10.8 - Mmele wa dinong o moholo ho feta wa dinonyana. √
- Dinong di na le manala le molomo o bohale ho feta wa dinonyana. √ (2)
- 10.9 Botle √ le Kgora.√ (2)
- 10.10 Matlaka a ile a tsometsa le ho rinya mahodi/dinonyana. √
Matlaka a ile a hapa le ho laola sebaka sa dinonyana.√ (2)
- 10.11 O ne a tlohella dintho a di shebella ha di senyeha a sa etse letho. √√ (2)
- 10.12 A/Meharo.√ hobane dinong di ile tsa nka qeto ya ho hlasela dinonyana ka baka la meharo feela. √ (2)
- 10.13 E, ho ile ha hlongwa puso ya matlaka le ho beha melao ya ona. √
Matlaka a neng a se a balehetse thabeng a ile a kgutla. √

KAPA

- Tjhe, a mang a matlaka a ile a itshalla thabeng moo. (2)
- 10.14 O sebedisitse mokgwa wa theello ya mabitso √ Mohlala Leqophe o ne a le leqophe a latella dintho/Shebella o ne a tlohella dintho a di shebella feela le ha di senyeha.√√
(Mohlala o le mong feela) (3)
- 10.15 Di mo senola e le moetapele wa nnete ya bohlale√ O ne a sa ikise mejong empa a isa setjhaba mejong/a lebelahle mahodi bosiu. √√ (3)
- 10.16 Ke kgohlano ya kantele hobane ho na le twantshano e totobetseng ya dinonyana.√√ (2)

- 10.17 E, di a kgolweha hobane palekgutshwe ena e nehelana ka lebaka la hore hobaneng ha dinong di ileng tsa qetella di dula hole le batho/di le hlaha/di tshwantsha ditwantshano tsa mebuso/ditwantshano tsa dihlopha tse tsekisanang matla. √√

KAPA

Ha di kgolwehe hobane ho thata ho ka dumela hore dinong le dinonyana di ka lwantshana di tsekisana naha/hobane ekare ke ditaba tsa tshomong. √√ (2)

- 10.18 Tjhe, ha di dumellane hobane ha ho moo Shebella a kenang tsietsing ka baka la diqeto tseo a ileng a di etsa a sa mamela dikeletso/Ha ho moo Shebella a ileng a itshola ka baka la diqeto tsa hae a sa ka a batla dikeletso√√ (2)

- 10.19 Ha a e phethela hantle √ hobane qaka e fumanwang palekgutshweng ha e a ka ya rarollwa. √√

KAPA

O e phethetse hantle √ hobane dinonyana di ile tsa kgona ho itokolla mmusong wa dinong. √√ (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35**KAROLO YA D: DITHOTHOKISO****POTSO YA 11**

- 11.1 Mmopi. √ (1)
- 11.2 Ke mangole. √ (1)
- 11.3 - Hlooho e a pudufala.√
- Mahlong dinama di a leketla.√
- Meno a se a kumeha a foforeha. √ (3)
- 11.4 Motho o se a phela ka mahlaba/o se a dula ana le mahlaba. √ O eletswa hore ha ho se ho le tjena a amohela hobane tseo ke diketso tsa Mmopi. √ (2)
- 11.5 Molathothokisong wa 8. √ (1)
- 11.6 Ke boqheku .√ (1)
- 11.7 Mothofatso/√ bohlokwa ba sekapuo seo ke ho toboketsa taba ya hore motho ya seng a hodile o dula a se a kula/sekapuo sena se hlakisa hore mahlaba a se a mo etela kgafetsa a mo tlwaetse jwalo ka motswalle.√ (2)
- 11.8 B/Phetapheto e diehisitsweng. √ (1)
- 11.9 Thothokiso e hlalosang/
Ya tlhaloso√ (1½)
- 11.10 Nako ya boqheku ha e e se e fihlile e tisa diphetoho tse ngata bophelong ba motho empa le ha ho le jwalo re lokela ke ho amohela hore ke nako e hlodilweng ke Ramasedi/Modimo. √√ (2)

- 11.11 Ka sepheo sa ho fokotsa palo ya mantswe molathothokisong oo/ho katla morethetho.√√ (2)
[17½]

KAPA**POTSO YA 12**

- 12.1 Menyepetsi/masodi. √ (1)
- 12.2 Ba llela thatohatsi/kgorula.√ (1)
- 12.3 Ramathe o ile le mosa √ boikarabelo √,lerato √ bohlale √
(Tse tharo feela) (3)
- 12.4 Bana ba Ramathe ba utlwile bohloko hoo ba sitwang ho thola ka ha ba llela kgorula eo eleng thatohatsi ya bona . √√ (2)
- 12.5 Ramathe o ba siile mathateng ba sa lebella√√ (2)
- 12.6 Ho hatella/ho matlafatsa seo ho buuwang ka sona /ho tlamahanya mela. √√ (2)
- 12.7 C/Phetapheto ya sebopeho. √ (1)
- 12.8 Ke kodianalla.√ (1½)
- 12.9 Lefu le ka nka motho ya ratwang a ikele le tseo a di sebeleditseng mme re lokela ho amohela .√√ (2)
- 12.10 Ho matlafatsa le ho tiisa moelelo wa seo sethothokisi se re bolellang sona. √√ (2)
[17½]

KAPA**POTSO YA 13**

- 13.1 Tjametse.√ (1)
- 13.2 Mopheme/leqwatsiqwatsi. √ (1)
- 13.3 Hobane kgale a qhekanyetsa batho/jalletsa batho √ (1)
- 13.4 Di baka bomadimabe. √
Mathata. √ (2)
- 13.5 Leqwatsiqwatsi kapa mopheme o eletswa hore a fetohe mekgweng hobane ha a sa fetohe, o tla kopana le thaka tsa hae kapa ba ntseng ba tshwana le yena. √√
(Ho elwe hloko dikarabo tsa baithuti.) (2)
- 13.6 Ke ho katla morethetho .√√ (2)
- 13.7 D/Phetapheto ya sebopeho. √ (1)
- 13.8 Le qhekanyetsa batho ba maemo a fapaneng/le qhekanyetsa morena le mofutsana ka ho tshwana. √√ (2)
- 13.9 Ke ya thuto. √ (1½)

- 13.10 Ke ho eletsa batho ba sa tshepahaleng/mepheme/maqwatsiqwatsi hore a kgutle mekgweng. √√ (2)
- 13.11 Ho hokela kapa ho tlamahanya mela e mmedi e hlahlamanang/ho bontsha hore ditaba tse molathothokisong o ka hodimo, di fella molathothokisong o latelang. √√ (2)
- [17½]**

POTSO YA 14

- 14.1 Moradi ha a robala hae/Nthabiseng ha a robala hae. √ (1)
- 14.2 Kwebelaka. √ (1)
- 14.3 Ke Malaeta. √ (1)
- 14.4 O a kwebelaka/o bua dibodu/o bua dikate. √√ (2)
- Tse pedi feela.**
- 14.5 Matsale o ya hodimo le tlase lebaleng ka hanong o a omana hobane ngwetsi e botswa e dieha ho tsoha. √√ (2)
- 14.6 Ke ho matlafatsa kapa ho tlisa sefutho lebitso le tlwaelehileng √√ (2)
- 14.7 B/Papiso/Tshwantshanyo. √ (1)
- 14.8 O tsamaya butle a iketlile. √√ (2)
- 14.9 Tokodiso kapa phetelo. √ (1½)
- 14.10 Sethothokisi se hlokomedisa babadi hore letsatsi la Mantaha le na le mathata a lona ho batho bohle. √√ (2)
- 14.11 Ho bopela mmadi setshwantsho sa kamoo tsotsi e tsamayang kateng. √√ (2)
- [17½]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70